

A close-up portrait of a woman's face, looking directly at the camera. Her eyes are light blue, and her expression is serious. The lighting is dramatic, with strong shadows cast across her face, particularly on the right side, suggesting a window or a light source from the side. The background is blurred and has a soft, tealish-blue hue.

maryša

dpb ..... DIVADLO
PETRA
BEZRUČE

nešťastná su, ale špatná nebudu

maryša

autoři — **alois a vilém mrštíkové**
úprava — **kateřina menclerová a janka ryšánek schmiedtová**
režie — **janka ryšánek schmiedtová**
dramaturgie — **kateřina menclerová**
výprava — **lucie labajová**
hudba — **ivan acher**
pohybová spolupráce — **jitka adamíková**
hudební nahrávka — housle – **jana ambrózová** / pianocimbál, perkuse – **ivan acher** /
zpěv – **pavla gajdošíková, jana vébrová**

maryša — **pavla gajdošíková**
lízal — **norbert lichý**
lízalka — **markéta haroková**
vávra — **dušan urban**
francek — **vojtěch říha**
horačka — **marcela čapková**
strouhalka — **kateřina krejčí**
stařenka — **marie viková j. h.**
hospodská — **markéta matulová**
rozára — **magdaléna tkačíková**

premiéra 26. ledna 2018
v divadle petra bezruče

bratři mrštíkové

- Narodili se v Jimramově na Českomoravské vrchovině – Alois 14. října 1861, Vilém 14. května 1863.
- Později se přestěhovali do Brna – s rodiči (otec byl ševcem a matka švadlenou) i s dalšími dvěma bratry – Františkem, který později začal pracovat jako lékárník, a Norbertem, jenž se kromě své lékařské profese věnoval také překladům z ruštiny a polštiny.
- Alois se stal učitelem a po několika zastávkách se nakonec usídlil v obci Diváky u Hustopečí, kde začal pracovat jako správce školy. Sem za ním dlouhá léta jezdíval nejen bratr Vilém, ale i další významné osobnosti.
- Vilém začal v Praze studovat gymnázium, které stejně jako následná studia práv nedokončil. Pomalu však pronikl do pražského literárního života – začal publikovat v několika časopisech a překládat, zejména realisty – francouzské (G. de Maupassant, É. Zola) a ruské (F. M. Dostojevskij, N. V. Gogol a další).
- Vilém, zklamaný politickou i společenskou situací v Praze, se rozhodl odstěhovat za bratrem na Moravu, odkud (častěji než domácky založený Alois) podnikal výpravy – například v roce 1896 do Ruska.
- Postupem času se mezi bratry rozvinul nevšední druh autorské spolupráce, jejímž nejživějším plodem se stalo drama Maryša (1894).
- V roce 1912 spáchal Vilém sebevraždu. Jeho smrt Aloisem velmi otrásla a sám už poté nebyl příliš literárně činný.

z díla

- Vilém: romány (Santa Lucia, Zumři, Pohádka máje), divadelní hry (Paní Urbanová, Anežka), cestopisy (Cesta do Ruska) a další
- Alois: románová kronika Rok na vsi (spolu s Vilémem), povídky (Dobré duše), vzpomínky, črty, fejetony (Nit stříbrná) a další

jak povstala maryša?

Od premiéry v Národním divadle roku 1894 až podnes kolují o Maryši pověsti, že její děj a osoby jsou vzaty ze skutečné události a že všechno se ve skutečnosti tak „akorát na vlas“ událo, jak vylíčeno je v dramatech. Ba, našli se hojně lidé, kteří tvrdili a tvrdí, že Maryša dosud žije, a dokonce že ji znají. Jiní zas bájí, že Maryša byla na Mírově a tam v trestnici zemřela. Podle jiných prý dosud na Mírově strádá.

Jak povstala Maryša? Asi v roce 1888 přijel jsem do Prahy k rodičům na vánoční svátky a dovezl jsem s sebou

tenkrát rozvrh vesnického románu, do kterého jsem se po poradě s Vilémem hodlal pustit. Když Vilém přečetl, povídá: „Scafra, z toho by se mohlo podařit drama.“ Přemýšleli jsme o tom, debatovali a nakonec mi Vilém uložil, abych se pokusil o nahození aktů.

Po návratu z Prahy jsem se dal do práce. Podkladem mi bylo donucování k sňatku, jaké bývá skoro v každé dědině a jehož podobný případ jsem podrobně znal z jedné selské rodiny, kde pěknou dcerku donutili, aby si vzala zámožného vdovce s dětmi.

První akt – jednání Vávry s Lízalem a Franckovo loučení – jsem si vymyslel. K detailům národopisným mi byl podnětem odjezd rekrutů na moravských dědinách na podzim.

Jeden z přátel mi vypravoval, co se kdysi přihodilo v sousední vesnici, kde rival v hospodě vyhrožoval svému sokovi, že mu za jeho děvčicou veřejně bude chodit. Z toho ovšem povstala bitka. Tato událost ze sousední vesnice mi byla podkladem pro akt třetí. Čtvrtý akt od A do Z jsme si s Vilémem sami vymysleli. Pro pátý akt mi pak bylo podkladem jedno z porotních líčení v Brně, na

které jsem se pamatoval ze svých studentských let, kde mladá žena otráвила svého muže, starého kováře, surového tyрана, aby se od něho osvobodila.

Je tedy každý akt z jiné dědiny, nebo první a čtvrtý úplně vymyšlen – vytvořen. Vybírali jsme ovšem v celku i detailech ze svých zkušeností na dědinách věci vysloveně typické. Kdyby bylo pravdou, že Maryša je vzata ze skutečnosti a kdyby pravdou byly ty bajky svrchu uvedené, pak by drama bylo jen povedenou fotografií. A to snad přece není!

Tedy: všechno, co se o Maryši v tomto smyslu vypravuje v kruzích herectva i obecnstva, jest jen legendou – a nic víc.

Alois Mrštík – Nit stříbrná

maryša jako věčný rozpor v člověku

Osoby Mrštíků jsou především široké, složité, hutné a masivní, pomísené z dobra a zla, světla i stínu. Maryša dovolává se náboženství – ale proto nemyslete, že je sladká, pasivní a poddajná. Naopak: vypjatá, bojovná, tvrdá. Vávrovi strojí také krušný život. Tento rozpor nebyl jedné části kritiky vhod. Litovala, že v Maryši nenamaloval autor bílou, trpnou mučednici, kterou ubije a usmývá stádo černých katů. Nemohli pochopit, že je rozpor, věčný rozpor mezi city a činy, myšlenkami, slovy a jednáním, mezi vůlí a silou. Že

rozpor ten, ta směs a neustálá záměna bílého a tmavého, síly a ochabnutí, je právě život, hybný jeho dech.

Nic není autorům cizejší než abstraktní schematičnost a absolutnost. Nerozdělili proto svoje osoby ani v bílé a černé, nýbrž jak život sám je složitý a promísený, světlo a stín, spád barev a jejich tok – tak z něho a jím malovali svoje figury. Moderní divák ví a zná již, že duše lidská je po výtce složitá a měnná, že člověk tzv. zlý není abstraktní jednotný vzorec, nýbrž směs

a chumel nejrůznějších proudů a sklonů duševních. Ví, co neví naše kritika, že všecko tzv. zlo jako všecko tzv. dobro je ryze relativní, poměrové, okolnostmi dané a podmíněné. Moderní divák ví, co neví náš kritik: že zcela průměrný, od normálu ne příliš ani snad odchýlený muž dovede utýrat ženu – která ho nemiluje. A že ten, s nímž by byla šťastna, neliší se objektivně snad ani mnoho od toho, s kým se umučí.

F. X. Šalda

Na to všechno ti, má milá, tvůj rozum nestačí. Každá sme byla enem hloupý děvčisko. Až žití člověka naučí, co je dobrý a co špatný.

maryša jako dílo folklórní

Velice problematickým prvkem inscenační tradice Maryši je ornamentální folklór. Slovácká cimbálová nebo hradecká muzika, okrojování rekrutů, taneční folklórní čísla. Domnívám se, že folklór nejsou jenom tyto ozdoby, ale způsob myšlení lidí ve své době, způsob myšlení, spojený s prací, především na vesnici. Je to myšlení ve vztahu

k půdě, obživě z ní. Myšlení, které zároveň představuje určitou morálku, spojenou s náboženským desaterem a se vším, co je lidského na světě. Tento způsob myšlení vytváří určitý řád, který se dostává do rozporu s přirozenou touhou mladého člověka po svobodě.

režisér Alois Hajda

**Nad hájem holúbek
vysoko létá
padl mi od hejna
do mého světa.
Éj, co jsem si jen myslela
éj, s holúbkem do kostela.**

**Chvilenku létala
hned na zem se snesla
uletěl holúbek
krz hřebeň česla.
Éj, co jsem si jen myslela
éj, to už si ted' nemyslím.**

Dialog je psán poměrně jednotně stylizovaným lidovým jazykem, který má za základ hanácké nářečí, jímž se mluví na jihovýchod od Brna v severozápadní části bývalého soudního okresu klobouckého. Není tedy základ lidového jazyka v Maryši „slovácký“, jak se dost často mylně soudí, nýbrž je to jihomoravské hanácké nářečí, které má velmi blízko k ostatním hanáckým nářečím v brněnském kraji a na západní Moravě. Drama samo má v podtitulu určení „děj na moravské dědině“, tedy ne drama slovácké, hanácké nebo podobně. Je to ostatně vidět i z toho, jak houževnatě oba dramatici bojovali o to, aby se uskutečnilo první provedení Maryši právě v Praze. A tu jistě nemohli pro své drama užít nářeční formy tak exkluzivní, jako je kterékoliv hanácké nářečí, a musili tu silně omezit nářeční prvky zejména

v hláskové podobě slov. Jinak by jistě nebylo obecně srozumitelné a účinné, nemluvě ani o potížích, které by s ním měli herci.

Slavomír Utěšený

tři otázky pro režisérku janku ryšánek schmiedtovou

Janko, jak se zrodil Tvůj vztah k Maryši a co Tě na ní nejvíc zajímá právě teď?

Maryša byla první divadelní hra, kterou jsem kdy přečetla. Pak uteklo hodně času, já se k ní vrátila bohatší o životní zkušenosti a najednou mi její příběh přišel nadčasový. A přesný. A rozhodně ne jen o penězích. Maryša je pro mě

žena, která balancuje na ostří nože: bojí se rozhodnout jinak než ostatní, a zároveň touží jít svou cestou. A právě tohle morální dilema je to, proč má dnes cenu Maryšu uvádět u Bezručů. Protože stále kolem sebe vidíme mnoho lidí, kteří dokolečka opakují to, co považují za dobré, aniž by se skutečně zamysleli, jestli je to také to, co chtějí. A naopak.

Není totiž tak těžké udělat rozhodnutí, daleko těžší je ho ustát.

Maryša ve čtvrtém jednání říká Franckovi: „Nešťastná su, ale špatná nebudu.“ Podle čeho Maryša posuzuje, co je dobré a co špatné, a proč tomu obětuje své štěstí?

Maryšu v rozhodování determinuje rodina – to, co je v rámci tradice zvykem, a pak to, co říká nejvyšší její morální instance, Bůh. Maryša moc nevěří, že by měla být v životě šťastná, zároveň po tom ale velmi touží.

Myslíš, že je tenhle rozpor mezi „dobrým“ a šťastným životem aktuální i v dnešní době?

Jsem o tom přesvědčena. Protože ačkoliv je kolem nás svět, ve kterém lze dělat cokoliv a kdekoliv, stále řešíme mnoho

životních situací podle toho, jak by se mělo. Myslím totiž, že nám ty hranice, kterých se stále zbavujeme, chybí, protože příliš mnoho možností v nás vyvolává úzkost. Úzkost z toho se rozhodnout, a tak děláme ozkoušená rozhodnutí pořád dokola. Ona odpovědnost rozhodnout se sám za sebe totiž tíží. Nás i Maryšu.

inspice **michal weber** / nápověda **miroslav kudela** / rekvizity **marie křehlíková** / garderoba **renáta pytlíková** / vlásenky **monika nováková** / světla **michal černý** / zvuk **filip bajger** / šéf výroby **petr gavenda** / jevištní mistr **filip kapusta** / technika **martin dostál, martin plichta, david žyla**

program vydala divadelní společnost petra bezruče, s.r.o., ke třetí premiéře sezóny 2017–2018 v programu jsou použity citace z následujících publikací: alois mrštík – nit stříbrná (praha 1926, j. otto) / soubor díla f. x. šaldy 11, kritické projevy 2 (praha 1950, melantrich) / slavomír utěšený - nářečí v maryši, doslov. in: maryaša (36. vydání; praha 1956, státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění)

textová část programu **kateřina menclerová** / fotografie **petr hrubeš, lukáš horký** / grafický návrh plakátu a programu **jan kulich** / vytiskl AFprint, ostrava

divadlo petra bezruče provozuje divadelní společnost petra bezruče ředitel **jiří krejčí** / umělecký šéf **janka ryšánek schmiedtová** / dramaturg **kateřina menclerová** / manažer **tomáš suchánek** / tajemnice uměleckého provozu **alena punčochářová** / propagace a pr **michaela kubicová**

divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města ostravy a moravskoslezského kraje

OSTRAVA!!!

